
IV. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ І АУДИТ

УДК 657.1

ЯКІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ОБЛІКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УМОВАХ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО- КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

В. А. КУЛИК, доктор економічних наук, доцент
(Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»)

Анотація. Предметом дослідження статті є якісні характеристики інформації бухгалтерського обліку та фінансової звітності. **Метою** дослідження є розширення переліку якісних характеристик інформації бухгалтерського обліку та фінансової звітності відповідно до вимог інформаційної економіки. **Методика дослідження.** У ході дослідження використано методи систематизації та узагальнення під час вивчення змісту міжнародних та національних стандартів бухгалтерського обліку та фінансової звітності. **Результати.** У результаті дослідження перелік якісних характеристик інформації бухгалтерського обліку та фінансової звітності доповнено якісною характеристикою «варіативності даних». **Практична значущість результатів дослідження.** Обмеження щодо фізично можливого обсягу накопичення даних зараховано до складу обмежувальних характеристик.

Ключові слова: бухгалтерський облік, інформаційна економіка, якісні характеристики фінансової звітності.

Постановка проблеми в загальному вигляді та зв'язок із найважливішими науковими чи практичними завданнями. Розвиток бухгалтерського обліку в Україні відбувається шляхом поступового переходу на Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ) через введення їх обов'язкового застосування для акціонерних товариств та адаптації змісту Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку до їх вимог. Водночас відбувається постійне вдосконалення змісту Концептуальної основи фінансової звітності та Міжнародних стандартів фінансової звітності, спрямоване на досягнення відповідності рівня

розвитку бухгалтерського обліку особливостям світової економіки. Наразі в Україні діють Міжнародні стандарти фінансової звітності, офіційний переклад яких здійснено станом на 2010 р., проте протягом останніх восьми років зміст Міжнародних стандартів фінансової звітності зазнав суттєвих змін. Дослідження порядку денного Ради з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (International Accounting Standards Board), розміщеного на офіційному сайті Міжнародних стандартів фінансової звітності за 2018 р., дозволяє узагальнити питання, які є актуальними на сьогодні з точки зору цієї міжнародної організації.

Зокрема, в січні 2018 р. Радою з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку розглядалися питання пов'язані з: удосконаленням обліку фінансових інструментів, що належать до власного капіталу підприємства; обліком гудвілу та знеціненням активів; переглядом змісту МСФЗ 13 «Оцінка справедливої вартості»; проблемами впровадження Міжнародних стандартів фінансової звітності, а також переглядом змісту Концептуальної основи фінансової звітності. У лютому 2018 р. актуальними були питання щодо підходів до динамічного управління ризиками; проблем до об'єднання бізнесу під загальним контролем; обліку страхових контрактів та дослідницьких програм; принципів розкриття інформації у фінансовій звітності. Аналіз роботи Ради з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку за 2017 р. також підтверджує, що крім вирішення питань, пов'язаних із виникненням нових об'єктів обліку та впровадженням методик їх бухгалтерського відображення, проблеми принципів бухгалтерського обліку та якісних характеристик інформації фінансової звітності постійно перебувають у полі зору розробників міжнародних стандартів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В Україні проблемам визначення принципів бухгалтерського обліку та якісних характеристик інформації фінансової звітності присвячено праці О. О. Гончаренко, О. В. Лук'янець, З. Задорожного, Я. Крупки, М. Музики, Л. Є. Момотюк, Л. В. Шкуліпи, Т. Ф. Палахтій, Л. В. Чижевської. Водночас питання, пов'язані з розширенням переліку якісних характеристик інформації бухгалтерського обліку та фінансової звітності відповідно до вимог інформаційної економіки, залишаються поки що не достатньо дослідженими.

Формування цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є розширення переліку якісних характеристик інформації бухгалтерського обліку та фінансової звітності відповідно до вимог інформаційної економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. В епоху розвитку інформаційних технологій і їх наскрізного впливу на всі аспекти людського буття важко виявити, що є первинним під час розгляду конкретного об'єкта дослідження – сам об'єкт і традиційні фактори впливу на нього чи інформаційні тех-

нології, що розвиваються надшвидкими темпами та коригують усі об'єкти, на які, хоч найменшою мірою, опосередковано впливають.

Основною рушійною силою перетворень, що відбулися в усіх площинах соціального та економічного устрою, революційним стало широке запровадження інформаційно-комунікаційних технологій як інструменту інформаційного обслуговування світового простору. Інформатизація та комп'ютеризація вплинули на всі аспекти соціально-економічного життя світового співтовариства, за їх участю здійснюється спроба оптимізувати всі інформаційні потоки, у тому числі в масштабах національних і світової економік. Наслідком поширення цих процесів стало виникнення нового виду економіки – інформаційної.

Облікова інформація в інформаційній економіці не втрачає своєї цінності, проте до неї висуваються нові вимоги, задовольнити які, вона наразі не здатна з об'єктивних причин. Отже, важливо не лише формувати бухгалтерський продукт, але й окреслювати об'єктивні вимоги до інформації, яка буде аргументом на користь прийняття конкретного управлінського рішення.

Нагальною проблемою сучасного бухгалтерського обліку є певна шаблонність його підсумкового інформаційного продукту без урахування особливостей цільової аудиторії. Облікова інформація як результат ведення бухгалтерського обліку має певний трафаретний характер – не виконує свого головного завдання, тобто не задовольняє інтереси різних груп її споживачів.

В умовах функціонування інформаційної економіки проблема ефективності бухгалтерського обліку полягає не в економії часу на виконання облікових завдань, а в наданні управлінцям максимально можливої інформації із задовільною точністю та в мінімально стислі терміни. Якісні характеристики є атрибутами, що роблять подану інформацію корисною для користувачів.

На макроекономічному рівні більший обсяг економічної інформації означає більшу економічну могутність, а мікроекономічному рівні більш якісна та повна інформація може забезпечити:

- 1) визначення напрямів розвитку технологій і нових методів, які можуть бути негайно застосовані;

- 2) сигналізацію про сегменти ринку та виявлення кращих сегментів для інвестицій;
- 3) знання про еволюцію зайнятості загалом, зокрема потреби в персоналі;
- 4) зниження витрат виробництва та зниження витрат на реалізацію товарів і послуг.
- Для того щоб облікова інформація була релевантною для прийняття рішень на мікрорівні Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», до неї висувають ряд вимог або якісних характеристик, таких, як повнота, правдивість та неупередженість, проте цей перелік постійно розширюється (табл. 1).

Таблиця 1

Вимоги до облікової інформації, наведені у працях учених-економістів

Автори	Вимоги до облікової інформації
М. І. Бондар [1, с. 14]	Інформація повинна відзначатися своєчасністю, ємністю, простотою форми та сприйняття. Інформація повинна відповідати таким характеристикам: репрезентативність, змістовність, повнота, доступність, своєчасність, стійкість, точність, достовірність, цінність
В. В. Сопко, Вал. В. Сопко, О. В. Сопко [10, с. 24]	Вимоги до облікової інформації: порівнянність показників обліку з показниками бізнес-плану, своєчасність, точність, об'єктивність, ясність, доступність, економічність обліку
Н. А. Каморджанова [4, с. 85]	Якісні характеристики облікової інформації: адресність, оперативність, доступність, аналітичність, корисність, економічність
Ю. А. Мішин [6, с. 298]	Якість бухгалтерської інформації доцільно оцінювати за такими аспектами: економічна обґрунтованість показників, достовірність та об'єктивність, оперативність і надійність, повнота й ясність, збалансованість

Аналогічні підходи до якісних характеристик інформації бухгалтерського обліку притаманні обліковій практиці інших країн. Загальноприйнята наукова практика розглядає такі якісні характеристики, як повнота, об'єктивність, послідовність, порівнянність, суттєвість, достовірність, корисність, доречність, надійність, зрозумілість.

Використання бухгалтерських програмних продуктів посилює змістовність облікової інформації через зростання її повноти, зменшує вплив людського фактора на обліково-контрольні процеси, забезпечує об'єктивність відображення господарських операцій та спрощує обробку даних завдяки її автоматизації. Найбільш суттєвою перевагою застосування комп'ютерних програм для автоматизації обліково-контрольних процесів є досягнення максимально корисної аналітичності обліку. Надмірна аналітика може бути бар'єром своєчасності обліку внаслідок його складності та інформаційної перенасиченості, однак це дещо нівелюється в умовах зменшення трудомісткості автоматизованого обліку. Отже, максимальна аналітика в умовах застосування інформаційно-комунікаційних технологій зменшує ентропію інформації у прийнятті ефективних управлінських рішень.

Основною проблемою під час формування системи вимог до облікової інформації є відсутність міцного зв'язку і взаємодії облікових служб із системою управління, що призводить до невідповідності функцій обліково-інформаційної системи підприємства цілям управління. Основний недолік у формуванні облікової інформації полягає у відсутності системного підходу до створення системи критеріїв та показників оцінки її якості, а також до формування системи регулювання її якості. Способами підвищення якості облікової інформації в умовах інформаційної економіки є:

- розвиток принципів формування облікової інформації, що відповідають ринковій економіці та безпосередньо сформульовані відповідно до міжнародних стандартів (IAS/IFRS);
- удосконалення механізму регулювання якості облікової інформації;
- забезпечення адекватної системи показників якості облікової інформації та методики їх розрахунку.

В інформаційній економіці спостерігається постійне зростання обсягів інформації, які на цьому етапі її розвитку можуть оброблятися лише за допомогою машин. Термін «BigData»,

що характеризує стрімке зростання світових обсягів інформації, було введено К. Линчем у 2008 р. Вікіпедія пояснює цей термін так: BigData – це серія підходів, інструментів і методів обробки структурованих та неструктурованих даних величезних обсягів і значного різноманіття для отримання людиною результатів, ефективних в умовах безперервного приросту інформації. Ураховуючи, що облікова інформація є частиною інформації, що на-

копичується у складі BigData та обробляється за допомогою сучасних інформаційних технологій, слід за доцільне дослідити та зіставити їх якісні характеристики обох інформаційних систем.

Для використання облікової інформації в масиві інформації, сформованому за допомогою технології BigData, до неї висувають інші вимоги порівняно з вимогами чинного законодавства (рис. 1).

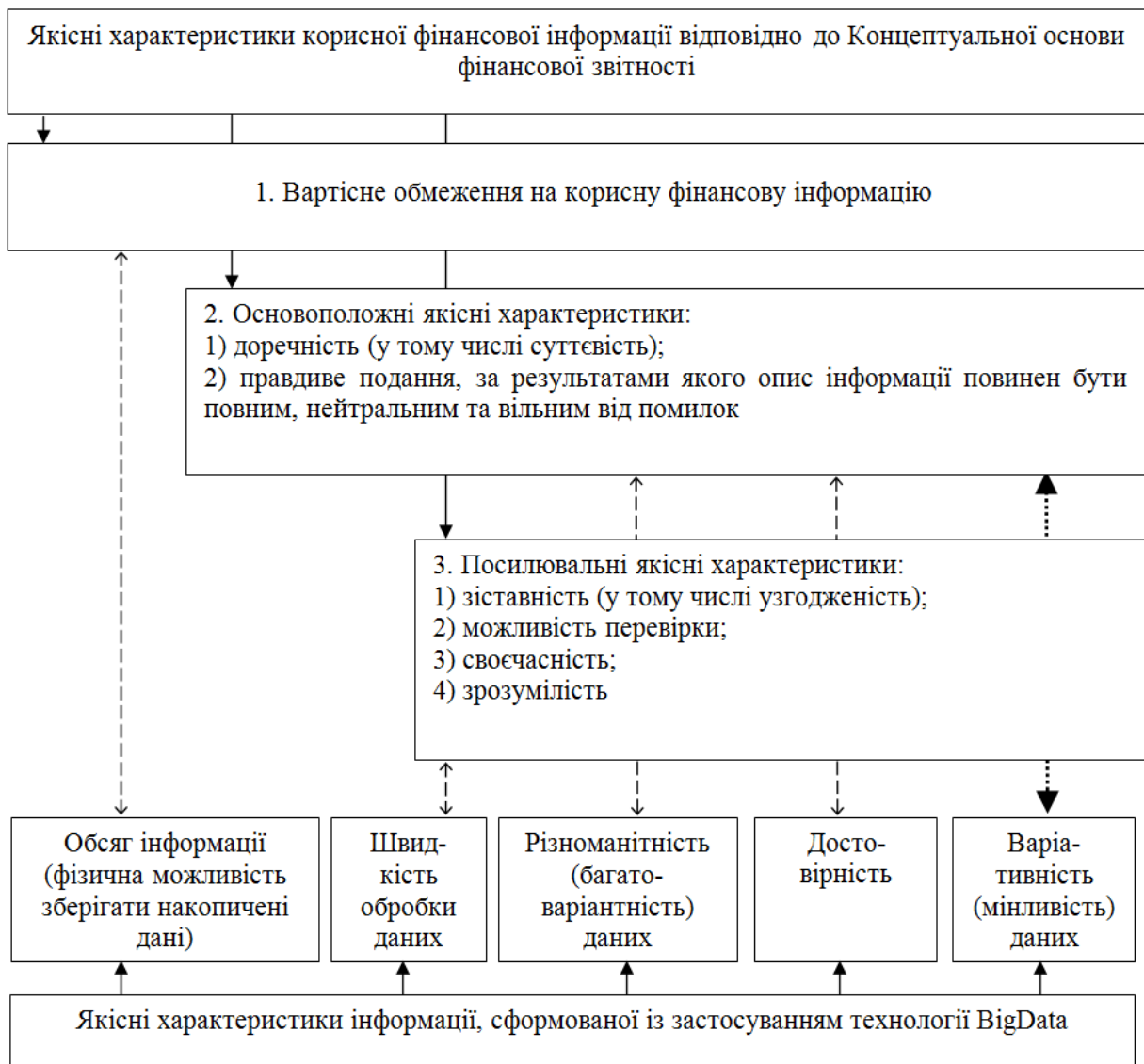

Рис. 1. Якісні характеристики інформації, яка накопичується в єдиній інформаційній системі підприємства та використовується для прийняття рішень в умовах застосування технології BigData

Зважаючи на інформацію, наведену на рис. 1, варто відзначити, що більшість якісних характеристик, яким повинна відповідати корисна фінансова інформація відповідно

до вимог Концептуальної основи фінансової звітності та інформація, що використовується у BigData, взаємоузгоджуються між собою.

Наприклад, обмеження щодо вартості ко-

рисної фінансової інформації узгоджується з фізичними обмеженнями інформації, що накопичується за допомогою BigData. І в першому, і в другому випадку обмеження полягають у чітко визначеному обсязі ресурсів, що можуть бути використані для створення інформації, та рівні розвитку технологій і фінансових можливостей підприємства щодо застосування цих технологій у процесі аналізу інформації. Вимога щодо швидкості обробки даних у BigData корелює з такою посилювальною якісною характеристикою корисної фінансової інформації, як своєчасність. Багатоваріантність та достовірність даних у BigData узгоджується з основоположною якісною характеристикою корисної фінансової інформації, зміст якої полягає в її правдивому поданні, за результатами якого опис цієї інформації повинен бути повним, нейтральним та вільним від помилок.

Основна відмінність у вимогах до інформації за технологією BigData, порівняно з вимогами до корисної фінансової інформації, полягає в допущенні варіативності (мінливості) даних. Такий підхід до формування інформації суперечить принципу послідовності, що функціонує в системі вітчизняного бухгалтерського обліку. Послідовність – постійне (із року в рік) застосування підприємством обраної облікової політики. Зміна облікової політики можлива лише у випадках, передбачених міжнародними стандартами або національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку, і повинна бути обґрунтована та розкрита у фінансовій звітності. Отже, у бухгалтерському обліку багатоваріантність облікових даних допускається, проте застосування принципу послідовності спонукає бухгалтера до обмеженого використання різноманітних підходів у процесі облікового відображення господарських операцій. З іншого боку, господарські операції, що здійснюються в електронному середовищі, передбачають використання різних видів оцінок до різних об'єктів обліку на різних етапах їх руху, тому виникає необхідність про перегляд умов застосування принципу послідовності в бухгалтерському обліку підприємств.

Висновки із зазначених проблем і перспективи подальших досліджень у поданому напрямі. Інформаційна система управління залежить від запитів внутрішніх і зовнішніх користувачів інформації. Запити користувачів інформації мають як кількісні, так і якісні по-

казники. Безумовно, система бухгалтерського обліку повинна залишитися ядром інформаційної системи управління вітчизняними підприємствами, проте для цього її потрібно суттєво трансформувати відповідно до вимог інформаційної економіки. З огляду на вищезазначене, пропонуємо: 1) до посилювальних якісних характеристик корисної фінансової інформації включити можливість варіативності даних, оскільки такий підхід посилить доречність облікової інформації; 2) доповнити обмеження корисної фінансової інформації обмеженням щодо фізично можливого обсягу накопичення даних, який залежить від рівня розвитку інформаційно-комунікаційних технологій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондар М. Обліково-аналітична інформація в управлінні підприємницькою діяльністю / М. Бондар // Економічний аналіз. – 2010. – № 6. – С. 13–16.
2. Гончаренко О. О. Оцінка якості фінансової звітності / О. О. Гончаренко, О. В. Лук'янець // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2013. – № 3. – С. 266–270.
3. Задорожний З. Гармонізація бухгалтерського обліку із вимогами податкового законодавства / З. Задорожний // Економічний аналіз: збірник наукових праць кафедри економічного аналізу і статистики. – 2011. – № 9 (2). – С. 10–13.
4. Каморджанова Н. А. Бухгалтерский учет и психология : монография / Н. А. Каморджанова. – Санкт-Петербург : СПбГИЭУ, – 2010. – 226 с.
5. Крупка Я. Про якісні характеристики фінансової звітності / Я. Крупка, М. Музика // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – 2017. – № 3. – С. 97–106.
6. Мишин Ю. А. Специфика информационно-учетной системы управленческой бухгалтерии / Ю. А. Мишин // Теория и практика общественного развития. – 2011. – № 2. – С. 297–299.

7. Момотюк Л. Є. Принципи підготовки та подання фінансової звітності за МСФЗ: синтез теорії та практики / Л. Є. Момотюк, Л. В. Шкуліпа // Інвестиції: практика та досвід. – 2015. – № 22. – С. 7–12.
8. Плахтій Т. Ф. Якісні характеристики фінансової інформації в конвергованій концептуальній основі: критичний аналіз / Т. Ф. Плахтій // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». – 2017. – № 4 (32). – С. 213–217.
9. Рудакова Т. А. Учетно-отчетная информация: принципы подготовки в условиях ограничений / Т. А. Рудакова // Международный бухгалтерский учет. – 2015. – № 6. – С. 2–13.
10. Сопко В. Бухгалтерський облік: загальна теорія бухгалтерського обліку: навчальний посібник. – Київ : КНЕУ, 2001. – 353 с.
11. Чижевська Л. В. Якість облікової інформації про грошові кошти, розрахунки і контроль за нею / Л. В. Чижевська // Культура народів Причорномор'я. – 2013. – № 258. – С. 96–99.
- *Economic analysis: a collection of scientific works of the Department of Economic Analysis and Statistics*, (9 (2)), (pp. 10–13) [in Ukrainian].
4. Kamordzhanova, N. A. (2010). *Bukhhalter-skiy uchet y psykholohiya [Accounting and psychology]*. Sankt-Peterburg : SPbHYEU [in Russian].
5. Krupka, Ya. & Muzyka, M. (2017). Pro yakisni kharakterystyky finansovoi zvitnosti [About qualitative characteristics of financial reporting]. *Visnyk Ternopilskoho natsionalnoho ekonomichnoho universytetu – Bulletin of the Ternopil National Economic University: Collected papers*, (3), (pp. 97–106) [in Ukrainian].
6. Mishin, Y. A. (2011). Spetsifika informatsionno-uchetnoy sistemy upravlencheskoy buhgalterii [Specificity of the information-accounting system of management accounting]. *Teoriya i praktika ob-shchestvennogo razvitiya – The theory and practice of social development*, 2, 297–299 [in Russian].
7. Momotiuk, L. Ye., Shkulipa, L. V. (2015). Pryntsypy pidhotovky ta podannia finansovoi zvitnosti za MSFZ: syntezy teorii ta praktyky [Principles of preparation and presentation of financial statements under IFRS: synthesis of theory and practice]. *Investytsii: praktyka ta dosvid – Investments: practice and experience*, 22, 7–12 [in Ukrainian].
8. Plakhtii, T. F. (2017). Yakisni kharakterystyky finansovoi informatsii v konverhovanii kontseptualnii osnovi: krytychnyi analiz [Qualitative characteristics of financial information in a converged conceptual framework: a critical analysis]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia» – Scientific notes of the National University of Ostroh Academy: Collected papers*, (4 (32)), (pp. 213–217) [in Ukrainian].
9. Rudakova, T. A. (2015). Uchetno-otchetnaia informatsiia: pryntsypy podhotovky v uslovyakh ohranychenyi [Accounting and reporting information: principles of training in conditions of limitations]. *Mezhdunarodnyi bukhhalterskiy uchet – International Accounting*, 6, 2–13 [in Russian].

REFERENCES

1. Bondar, M. (2010). Oblikovo-analitychna informatsiia v upravlinni pidpriemnytskoiu diialnistiu [Accounting and analytical information in the management of entrepreneurial activity]. *Ekonomichniy analiz – Economic analysis*, 6, 13–16 [in Ukrainian].
2. Honcharenko, O. O. & Lukianets, O. V. (2013). Otsinka yakosti finansovoi zvitnosti [Assessment of the quality of financial reporting]. *Visnyk Universytetu bankivskoi spravy Natsionalnoho banku Ukrainy – Bulletin of the University of Banking of the National Bank of Ukraine: Collected papers*, (3), (pp. 266–270) [in Ukrainian].
3. Zadorozhnyi, Z. (2011). Harmonizatsiia bukhhalterskoho obliku iz vymohamy podatkovoho zakonodavstva [Harmonization of accounting with the requirements of tax legislation]. *Ekonomichniy analiz: zbirnyk naukovykh prats kafedry ekonomichnoho analizu i statystyky*

10. Sopko, V. (2001). *Bukhhalterskyi oblik: zahalna teoriia bukhhalterskoho obliku [Accounting: A General Theory of Accounting]*. Kyiv : KNEU [in Ukrainian].
11. Chyzhevska, L. V. (2013). Yakist oblikovoї informatsii pro hroshovi koshty, rozrakhunky i kontrol za neiu [The quality of the accounting information about the funds, calculations and control over it]. *Kultura narodov Prychernomoria*, 258, 96–99 [in Ukrainian].

В. А. Кулик, доктор экономических наук, доцент (Высшее учебное заведение Укоопсоюза «Полтавский университет экономики и торговли»). **Качественные характеристики учетной информации в условиях использования информационно-коммуникационных технологий.**

Аннотация. Предметом исследования статьи являются качественные характеристики информации бухгалтерского учета и финансовой отчетности. **Целью** исследования является расширение перечня качественных характеристик информации бухгалтерского учета и финансовой отчетности в соответствии с требованиями информационной экономики.

Методика исследования. В ходе исследования использованы методы систематизации и обобщения при изучении содержания международных и национальных стандартов бухгалтерского учета и финансовой отчетности. **Результаты.** В результате исследования перечень качественных характеристик информации бухгалтерского учета и финансовой отчетности дополнен качественной характеристикой «вариативность данных». **Практическая значимость результатов исследования.** Ограничение, касающееся физически возможного объема накопления данных, включено в состав ограничительных характеристик.

Ключевые слова: бухгалтерский учет, информационная экономика, качественные характеристики финансовой отчетности.

V. Kulyk, Dc. Econ. Sci., Docent (Poltava University of Economics and Trade). **Qualitative characteristics of the accounting information under the conditions of using the information and communication technologies.**

Annotation. The subject of the article is the qualitative characteristics of accounting information. **The purpose** of the study is to expand the list of qualitative characteristics of accounting information in accordance with the requirements of the information economy. **Methodology of research.** Methods of systematization and generalization were used in the article concerning studying of the international and national accounting standards. **Findings.** As a result of the research, the list of qualitative characteristics of accounting information was supplemented by a qualitative characteristic "data variability".

Practical value. The restriction of a physically possible data accumulation was included in the restrictive characteristics.

Keywords: accounting, information economy, qualitative characteristics of financial reporting.